

Obecność archetypów heroicznych rycerzy (np. Herakles, Achilles, Roland), w filmie współczesnym

Wstęp

Przedstawienie terminu „literatura parenetyczna”, wyjaśnienie istoty i celu parenezy. Przedstawienie średniowiecznych utworów literackich, mających na celu ukazanie wzorców osobowych. Funkcjonowanie podań i legend opisujących chwalebne czyny rycerzy, sławiących ich dzielność i honor. Cechy pożądane przez średniowiecznego rycerza: honor, odwaga, męstwo, itp. Wprowadzenie terminu „adaptacja filmowa”. Przedstawienie współczesnych filmów, w których funkcjonuje motyw rycerza. Ukazanie podobieństw i różnic w ujęciu tematu przez utwory literackie i filmowe.

Rozwinięcie

1. Przełożenie średniowiecznego ideału rycerskiego na język filmowy.

- Funkcjonowanie we współczesnych dziełach tych samych, co w wiekach średnich cnot rycerskich (odwaga i dzielność) – na przykładzie filmów „Troja” i „ Król Artur”. Ukazanie, że bohater dzisiejszych czasów ma wiele wspólnego z ideałem średniowiecza.
- Przywoływanie średniowiecznych legend – rozrywka czy współczesna pareneza? Kostium historyczny jako dzisiejsze zawołowane moralizowanie.

2. Groteskowe ujęcie motywu etosu rycerskiego.

- Dzieło Cyrku Monty Pythona jako odmienna od innych reakcja na legendę arturiańską. Ukazanie różnych interpretacji legendy arturiańskiej – porównanie filmów „Król Artur” i „Monty Python i Święty Graal”
- Komediowe przedstawienie losów rycerzy Okrągłego Stołu, świadczące o dwudziestowiecznym dystansie wobec legend parenetycznych.
- Antywzór rycerza – bojaźliwy, groteskowy, walczący z kobietami. Satyryczne ujęcie legendy.

3. Omówienie filmów animowanych, skierowanych dla dzieci, przetwarzających średniowieczne legendy. Sztuka animacji służąca prezentowaniu historycznych realiów.

- Ukazanie funkcji przedstawiania najmłodszemu pokoleniu wzorów osobowych: funkcja pouczająca – przedstawianie historii, dawnych legend i podań, funkcja moralizatorska – ukazywanie zalet szlachetnego postępowania, wprowadzanie zasady „dobro zwycięża”.
- Epoka średniowieczna – inspiracją dla twórców dla dzieci. Postulat naiwnego odbiorcy dzieła jako reakcja na nieskomplikowane treści, które są niesione przez średniowieczne legendy.

4. Filmy sensacyjne przetwarzające wzorzec średniowiecznego rycerza.

- Detektyw, policjant, agent FBI jako wzorzec osobowy, posiadający te same cechy, co średniowieczny rycerz. Porównanie odważnego, ryzykującego życiem współczesnego bohatera i postać ze średniowiecznych legend. Wskazanie na funkcjonowanie tego samego archetypu bohatera.
- Porównanie literatury parenetycznej z kinem akcji, służącym wyłącznie rozrywce. Brak moralizowania we współczesnym kinie, spowodowane zmianą dyskursu z odbiorcą dzieł sztuki.

Zakończenie

Zastanowienie się nad tzw. homogenizacją sztuki, czyli przenikaniem elementów kultury wysokiej (średniowiecznych legend) do popkultury, do jakiej należą omawiane w pracy filmy. Wskazanie na istnienie niezmiennego przez wieki wzorca osobowego, którego cechami osobowymi są szlachetność, odwaga, męstwo, szacunek dla kobiet, walczącego ze złem.

Obecność archetypów heroicznych rycerzy (np. Herakles, Achilles, Roland), w filmie współczesnym

Literatura średniowieczna obfitowała w utwory, których zadaniem było propagowanie określonego wzorca postaci. Świeckim wzorem bohatera był rycerz, człowiek obdarzony niezwykłymi przymiotami wojennymi oraz nieskalanym charakterem. Literatura parenetyczna, czyli ta, stawiająca wzory i pouczająca, jak żyć, ceniła przede wszystkim kunszt rycerski, odwagę, nieludzką siłę a także inne zalety: dążenie do doskonałości etycznej, dworność, zdolność do wielkiej i wiernej miłości.

Wielki rozwój epiki rycerskiej przyniósł tak znane dzieło jak francuska „Pieśń o Rolandzie” – utwór sławiący czyny i opiewający śmierć lennika króla Karola Wielkiego, „rycerza bez skazy”, Rolanda. Bohater pieśni, pełniący funkcję dowódcy straży tylnej zginął podczas legendarnego ataku Saracenów na wojsko Karola. Roland nade wszystko cenił swój honor, więc mimo przewagi liczebnej nieprzyjaciela, postanowił nie wzywać posiłków, lecz samemu stanąć do walki. Kontrowersje na temat postawy Rolanda są bezpodstawne, ponieważ honor w czasach współczesnych bohaterowi pieśni był wartością nadrzędną, ważniejszą od własnego życia i bezpieczeństwa przyjaciół. W świetle ówczesnych obyczajów i zasad postępowania, Roland zachował się w jedyny prawidłowy dla tamtych czasów sposób.

Oprócz francuskiej pieśni, należącej do typu epiki nazywanej „Chansons de geste”, czyli pieśni o czynach, krążyły po zachodniej Europie liczne wersje celtyckiej legendy o królu Arturze i jego rycerzach Okrągłego Stołu. Wojenne przygody bohaterskiej drużyny arturiańskiej przeplatały się z wątkami fantastycznymi, opowiadającymi o magicznej mocy Świętego Graala, niezwykłego kielicha, z którego, jak mówi legenda pił Chrystus podczas Ostatniej Wieczerzy. Najsłynniejszym i najdzielniejszym rycerzem drużyny króla Artura był Sir Lancelot, którego odwaga i zręczność w walce przyćmiły nawet czyny samego władcy. Legenda głosi, że Lancelot dołączył do grupy angielskiego króla po długim pojedynku z samym Arturem, podczas którego rycerz wydawał się być niepokonany, nawet zaklęty miecz Excalibur nie mógł przyczynić się do zwycięstwa przywódcy drużyny. Dzielność i siła Lancelota zostały docenione przez Artura i ten ostatni z radością pozwolił na przyłączenie rycerza do drużyny Okrągłego Stołu.

Dużym zainteresowaniem cieszyły się wątki trojańskie, nawiązania do Eneidy, a także opowieści o wyprawach Aleksandra Macedońskiego. Poematy, pieśni, opowieści rycerskie chętnie wprowadzają motywy niezwykłych, fantastycznych przygód, wątki awanturniczo-przygodowe i miłosne. Popularnością cieszyły się romanse rycerskie (przykładem może być opowieść o Tristanie i Izoldzie). Bohaterowie historii o rycerzach poddawani byli różnym próbom, z których zawsze wychodzili zwycięsko. Nagrodą za ich dzielność, spryt i dobroć było zdobycie sławy, ręki ukochanej kobiety i przyjęcie do grona szlachetnych, wybranych rycerzy.

Wśród opowieści o przygodach rycerzy nie mogło zabraknąć mitu o dwunastu pracach wykonanych przez greckiego herosa, Heraklesa, zwanego też przez Rzymian Herkulesem. Opowieść o mitycznych dwunastu pracach, które miał wykonać heros, stała się podstawą do następnych licznych historii. Siła greckiego bohatera, a także jego odwaga i rozum rosły z każdym kolejnym opowiadaniem o przygodach Herkulesa.

Idealny rycerz był człowiekiem o surowych obyczajach. Nie przeszkadzało to jednak temu, by był szarmancki wobec dam i umiał zachować się na dworze. Dzięki ukazywaniu tak wspaniałych cech, literatura rycerska miała niewątpliwie dodatni wpływ na kształtowanie charakterów ówczesnej młodzieży. Nie tylko bowiem opiewała prawość, szlachetność, męstwo, lecz także ostrzegała przed zdradą i złym postępowaniem, za które prędzej czy później, ponoszono karę. Tak oto przedstawiał się rycerz średniowieczny, człowiek bez skazy, bez plam na honorze i bez pokus.

Świat średniowiecznych ideałów znalazł swe odbicie w filmie końca przełomu dwudziestego i dwudziestego pierwszego wieku. Archetyp odważnego, żądnego przygód bohatera odzwierciedla w filmie współczesnym to, za czym tęsknią kinowi widzowie: męstwo, zwycięstwo dobra nad złem, szlachetność, uprzejmość wobec płci pięknej. Kino w naszych czasach przywołuje historie, na których zasadza się kultura Zachodu. Powrót do tematyki rycerskiej zaowocował wielością produkcji filmów historycznych i kostiumowych, w których fabuła nawiązywała do legend średniowiecznych. Przykładem tego typu utworów może być dzieło Wolfganga Petersena znane pod polskim tytułem „Troja” lub film w reżyserii Antoine Fuqua pod tytułem „Król Artur”.

Fabuła filmu Petersena opiera się na micie greckim, tym samym, z którego korzystał Homer. Młody książę Troi porywa królową Sparty – Helenę. Wściekły król Sparty prosi swojego brata Menelaosa, aby wyruszył wraz z nim i pomógł mu odzyskać żonę. Wielki król Menelaos nawet nie myśli o tym, aby ratować znieważony honor brata, pragnie podbić Troję. Niestety żeby zdobyć Troję w wojnie musi walczyć po stronie Greków wojownik, arcywojownik Achilles. Tenże bohater gardzi Menelaosem. Po namowach Odyseusza Achilles wyrusza na wojnę, z której nie ma wrócić, ale jego imię ma przetrwać tysiące lat. W rolę bohatera filmowego wcielił się pierwszy amant Hollywoodu, Brad Pitt, który naprawdę dobrze wywiązał się z powierzanej mu roli, wyglądał wspaniale, rewelacyjnie walczył, i w sposób

bardzo dobry odgrywał role dramatyczne. Plotka filmowa głosi, że aktor przed realizacją filmu musiał przejść roczny trening sprawności. Reżyser mówiąc o powodach tak drastycznego sposobu przygotowania do roli powiedział, że aktor, który wciela się w rolę wzorcowego rycerza musi nie tylko walczyć jak artysta, ale także wyglądać jak Bóg. Jak widać na tym przykładzie archetyp rycerza zakłada nie tylko zręczność, ale także piękno fizyczne wojownika.

Podobne wartości przekazuje film z 2003 roku pt. „Król Artur”. Odwołanie się do historycznych realiów nie jest najważniejszą funkcją dzieła. Twórcy filmu pragnęli przede wszystkim ukazać widowiskowy spektakl, podczas którego niepoślednią rolę odgrywają sceny batalistyczne. Męstwo rycerzy Okrągłego Stołu ukazane jest podczas obrazów walki. Siła, odwaga i waleczność herosów, przedstawione w filmie, stanowią dla widzów rozrywkę, której trudno szukać poza salą kinową. Przywoływanie archetypów heroicznego rycerza jest dla współczesnego odbiorcy wyłącznie rozrywką – filmy o rycerzach nie mają wartości parenetycznych. Choć kostium historyczny może skrywać treści moralizatorskie, to jednak widz w kinie nie poszukuje w dziele filmowym drogi postępowania, lecz li i wyłącznie czystej zabawy. Pouczenie, zawarte w filmie, zostaje przyćmione przez spektakularne efekty, monumentalne sceny batalistyczne, zawikłane dzieje osobiste bohaterów filmów historycznych. Ukazanie rycerskiego wzorca osobowego w filmach kostiumowych służy zatem innemu celowi, niż było to w dawnych epokach – nie nauce prawidłowego zachowania poprzez wzorce osobowe, ale odprężeniu psychicznemu widza.

Innym typem dzieł kinowych, w których łatwo można się dopatrzeć motywu bohatera-rycerza są popularne w obecnych czasach filmy sensacyjne. Dzisiejszy detektyw, policjant, oficer służb śledczych zastąpił rycerza w lśniącej zbroi, jednak funkcja, jaką pełnił bohater średniowiecznych pieśni parenetycznych została taka sama. Schemat walki dobra ze złem powielany jest w niemal każdym dziele sensacyjnym, również

cechy charakteru średniowiecznego rycerza przekładają się na osobowość współczesnego bohatera filmów akcji. Klasycznym przykładem jest seria filmów o przygodach amerykańskiego agenta 007, Jamesa Bonda. Filmowa postać agenta Jamesa Bonda jest egzemplifikacją funkcjonowania w naszych czasach niezmiennego archetypu rycerza: szlachetnego, nieustraszonego, szarmanckiego wobec dam, igrającego ze śmiercią bohatera.

Znana każdemu wielbicielowi kina sensacji „Szkłana pułapka” w reżyserii Johna McTiernana wpisuje się w nurt filmów zawierających archetyp rycerza – główny bohater tegoż dzieła, w którego rolę wcielił się znany amerykański aktor, Bruce Willis, w najdrobniejszych szczegółach przypomina rycerza z pieśni doby średniowiecza. Gdy dowiaduje się o zagrożeniu życia swej żony ryzykuje własnym życiem, by uratować ukochaną. Pokonuje kolejne trudności, aby w końcu zapobiec tragedii. Każda następna pułapka terrorystów zostaje bezpiecznie przezwyciężona przez dzielnego Johna McLeana, głównego bohatera filmu. Nie przypadkiem jest on z zawodu policjantem, jak już zostało wspomniane przeze mnie wcześniej – to właśnie ludzie reprezentujący prawo są utożsamiani z rycerzami. Siła mięśni, podziwiana w średniowieczu została zastąpiona przez potęgę umysłu. Tylko dzięki swemu sprytowi bohaterowi „Szkłanej pułapki” udaje się wybawić zakładników więzionych przez gangsterów i ująć samemu z życiem. Nieustanne ryzyko nieodłącznie towarzyszyła podziwianym w pieśniach średniowiecza rycerzom, ten element rycerskiego życia jest uwieczniony także w filmie McTiernana. Dowodzą tego kolejne części „Szkłanej pułapki”, w których policjant McLean zostaje poddany kolejnym niebezpiecznym próbom. Bohaterstwo i odwaga pozwalają współczesnemu herosowi pokonać każdą trudność. Oprócz męstwa główną postać serii „Szkłanych pułapek” charakteryzuje ciepło, opiekuńczość i upodobanie rodzinnego ogniska. Pierwsza scena filmu ukazuje policjanta, trzymającego w objęciach wielkiego pluszowego misia. Maskotka przeznaczona jest oczywiście dla córki dwudziestowiecznego rycerza.

Herkules naszych czasów jest romantyczny i sentymentalny. Ma tak właśnie jak McLean troszczyć się o słabszych, ratować kobiety w zagrożeniu i stać na straży, w nowym kinie akcji bardziej liczą się bowiem przymioty ducha niż ciała. Bruce Willis wartości rodzinnych. Nowy heros rzadziej zrzuca odzienie wierzchnie, by pokazać piękną muskulaturę ukazany jest jako zmęczony, nieogolony po bezsennej nocy mężczyzna. Jednak jego przymioty ducha rekompensują niedoskonałości ciała i pozwalają zapomnieć o niedostatkach muskulatury bohatera.

Podobnie dzieje się w kultowym już dziś filmie Martina Scorsesae'a pt. „Taksówkarz”. Grający główną rolę Robert de Niro nie odznacza się nadzwyczajnymi cielesnymi przymiotami, jednakże jego dobroć serca i wrażliwość na los nastoletniej prostytutki, zmieniają go w oczach widzów w nadzwyczajnego herosa. Były żołnierz, bohater z Wietnamu, podczas swej pracy taksówkarza poznaje ciemne oblicze Nowego Jorku. Bohater postanawia oczyścić miasto z wszelkiego zła, myśl ta staje się jego obsesją. Nabywa w nielegalny sposób broń i szuka okazji by stanąć do walki z przestępcami. Sam jeden rozprawia się z szajką złoczyńców i wybawia od tragicznego losu dwunastoletnią Iris. Jego czyn zyskuje uznanie w oczach kochanej przez taksówkarza kobiety. Sława bohatera i miłość ukochanej wynagradzają Travisowi – tytułowemu taksówkarzowi – rany, które bohater odniósł podczas swej misji.

Kolejnymi hitami kinowymi, które wykorzystały archetyp rycerza były filmy, przedstawiające przygody Supermana lub Batmana – każdego z tych bohaterów śmiało można zaliczyć do wojowników o dobro i prawdę, dwornych, szlachetnych, walczących z zachowaniem wszelkich prawideł rycerskiej sztuki bojowej. Element fantastyki towarzyszący historiom o obu bohaterach pozwala twórcom filmów na pokazanie ich nieludzkiej siły, męstwa i nadzwyczajnych umiejętności walecznych. Tak, jak było to w przypadku średniowiecznej literatury parenetycznej, współcześni herosi posiadają wyolbrzymione przymioty ciała i ducha. Tytułowy Superman jest na co dzień niepozornym

mężczyzną, nieśmiałym i pełnym kompleksów. W ukryciu kocha swą współpracowniczkę, jednak wstyd nie pozwala mu nawet do niej podejść. Dopiero wiadomość o zagrożeniu powoduje, że Superman zrzuca przebranie dziennikarzyny, Clarka Kenta i w czerwono-niebieskim stroju herosa wyrusza, by stawić czoła niebezpieczeństwu. Nieprzypadkowo trykot, w jaki ubrany jest Superman ma barwy amerykańskiej flagi – patriotyzm i miłość do ojczystej Ameryki jest jedną z przyczyn, dla których widzowie tak pokochali bohatera filmu Richarda Donnera. Superman niczym Roland z francuskiej opowieści o rycerzu Karola Wielkiego jest lojalny wobec swojej ojczyzny, kocha ją jak matkę i potrafi dla niej poświęcić wszystko. Superbohater wykreowany jest na człowieka ze stali, szybszego od pocisku i silniejszego od lokomotywy, ale także o wrażliwym, współczującym sercu. Superman stał się prototypem współczesnego rycerza, ryzykującego własnym życiem, aby ratować ludzkość.

Kolejnym herosem stał się Batman, człowiek, kryjący się za maską nietoperza. Ten, w przeciwieństwie od Supermana posługuje się w swojej misji najnowszymi osiągnięciami techniki: jego samochód jest superszybki i wyposażony w nadzwyczajne wynalazki, służące pomocą w tropieniu złoczyńców. W ciągu dnia odgrywa rolę zblazowanego milionera Bruce'a Wayne'a, a informacje o złoczyńcach zdobywa od komisarza policji Jamesa Gordona. W przeciwieństwie do poczciwego Kenta ma do wyrównania własne rachunki: gdy był małym chłopcem, widział, jak po seansie filmowym zamordowano jego rodziców. Wayne jest zwykłym śmiertelnikiem, uderza w zbrodniarzy z ukrycia nocą, a nie jak jego starszy kolega za dnia. Walka z przestępcami stała się zadaniem współczesnego rycerza, bohaterów „Szkłanej pułapki”, przygód Supermana czy Batmana łączy umiłowanie zasad prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie i postępowanie zgodnie z literą prawa. Choć ostatni z opisywanych bohaterów, w których odnajdujemy archetyp herosa, często balansuje na granicy prawa, to jednak jego działania mają na celu oczyszczenie świata ze wszelkiego zła.

Tak, jak nieodłącznymi atrybutami herosa i rycerza był jego wierny rumak, często również posiadający nadzwyczajne zdolności, w filmie współczesnym rolę oznaki rycerstwa pełni superszybki samochód, dzięki któremu bohater kina może dostać się w centrum niebezpieczeństwa. Miecz, który był wiernym przyjacielem rycerza w średniowieczu został zastąpiony nowoczesnymi rodzajami broni, które zdolne są powalić nieprzyjaciela nawet z dużej odległości. Broń współczesnego bohatera stanowi o jego męskości, dzielności, ale także o jego roztropności. Heros dwudziestego pierwszego wieku nigdy nie użyje swego rewolweru przeciwko bezbronnemu, lecz jeśli celem jest uwolnienie współczesnej branki lub oczyszczenie świata ze zła, to heros nie zawaha się wystrzelić. Posiadanie broni stawia bohatera filmów w szereg szlachetnych wojowników, których kinowymi pierwowzorami byli westernowi kowboje. Taksówkarz z filmu Scorsese'a po zakupieniu różnego rodzaju rewolwerów zmienia się w pewnego siebie herosa, niezdecydowanie i wstydliwość znikają bezpowrotnie. Atrybuty rycerskie potrafią przemienić niepozornego taksówkarza w groźnego mściciela.

Kolejnym modelem bohatera, w którym można dopatrzeć się cech rycerza jest wzorzec szlachetnego, wrażliwego i oddanego całym sercem swej wybrance mężczyzny. Leonardo di Caprio, który zagrał Jacka Dawsona – głównego bohatera w ostatniej wersji „Titanica” znakomicie wpisuje się w ten typ współczesnego rycerza. Ubogi i niewykształcony chłopiec, w chwili zagrożenia swej ukochanej, potrafi zachować się rycersko i poświęcić swe życie dla miłości. Olbrzymi sukces filmu i zwracająca uwagę gra di Caprio sprawiły, że młody aktor utożsamiany jest z rolą, w jaką wcielił się w filmie Jamesa Camerona. Miłość do szlachetnie urodzonej, pięknej kobiety była niejako obowiązkiem rycerza. Mimo awanturniczego życia, jakie wiódł legendarny heros, każda wyprawa podejmowana była z myślą o swej kochance. Śmierć w chwale była wymarzoną przez rycerzy sposobem odejścia ze świata, zatem zamarznięcie w oceanie Jacka Dawsona, do ostatniej chwili podtrzymującego tratwę swej

ukochanej, było jak najbardziej stosownym sposobem zakończenia życia bohatera filmowego. Bożyszcze kobiet na całym świecie, Leonardo di Caprio, był odpowiednim kandydatem do roli dwudziestowiecznego rycerza-kochanka. Marzycielskie spojrzenie, muskularne ciało i delikatny sposób bycia ułatwiły aktorowi wcielenie się w kreację rycerskiego i podziwianego przez rzesze widzów – Jacka. Okazuje się, że współczesny heros nie musi być nieludzko silny i potężny, nie zawsze musi walczyć z gromadą nieprzyjaciół, by zdobyć sławę i miłość. Na przełomie dwudziestego i dwudziestego pierwszego wieku wystarczy do tego odwaga cywilna, szlachetność, grzeczność wobec kobiet i oczywiście tragiczna śmierć rycerza.

Archetyp rycerza z łatwością wpisuje się w fabułę bajek, ponieważ jego cechy osobowościowe znakomicie oddają te wartości, które autorzy dzieł pragną wpoić najmłodszym widzom. Powstały w 1997 roku animowany film pt. „Herkules” z jeszcze większą dokładnością oddaje motyw rycerza. Jest to film animowany, nawiązujący swą treścią do mitologii greckiej. Obdarzony nadludzką siłą młody śmiertelnik imieniem Herkules pragnął udowodnić swojemu ojcu, wielkiemu bogowi Zeusowi, że jest prawdziwym bohaterem. Razem z przyjaciółmi (Pegazem – latającym koniem oraz Philem – osobistym trenerem) padł ofiarą podstępny śmiesznego, porywczego łajdaka Hadesa, którego intrygi miały na celu przejęcie władzy na górze Olimp. Herkules musiał dokonać wyboru między swą legendarną siłą, a wielką miłością do Megaiy – pięknej Greczynki. Herkules przekonał się, że w życiu nie liczy się siła mięśni, lecz siła uczuć. Dzięki tej wiedzy ocalił Olimp i został ogłoszony bohaterem. Rycerskie zachowania ukazane są też w świecie zwierząt: klasyczna już dziś bajka pod tytułem „Król Lew” przekazuje wartości uznawane w średniowiecznych pieśniach za atrybuty rycerza: odwagę, męstwo, dzielność, siłę i fizyczną. Filmy dla dzieci są specyficzną formą kinowego dzieła. Przekazywanie wartości, które uosabiane są w legendarnym rycerzu ma cele wychowawcze i moralizatorskie.

Sukces kinowy animowanego „Shreka” w głównej mierze spowodowany jest obecnością w bajce szlachetnego, choć brzydkiego ogra, który niczym średniowieczny rycerz wyrusza, by ratować z uwięzienia piękną księżniczkę Fionę. „Shrek” całą swą fabułą nawiązuje do średniowiecznych opowieści o przygodach rycerzy. Miłość między rycerzem a jego wybranką, która jest jednym z głównych tematów bajki była często przetwarzana w romansach rycerskich. W takich utworach dzieje zakochanego rycerza przeplatają się z opisami wypraw i bojów, w których bohater bierze udział. Filmy przeznaczone dla dzieci często posługują się utartymi schematami, w których zło zostaje pokonane przez nieskazitelne dobro, miłość zwycięża wszelkie przeszkody, a szlachetny bohater zostaje nagrodzony za swoje postępowanie. W przypadku Shreka jest nieco inaczej, ponieważ cechy rycerza prezentuje wyjątkowo obrzydliwy stwór. Oprócz zasady głoszącej zwycięstwo dobra nad złem, film zawiera morał, który można skwitować hasłem: nie wszystko złoto, co się świeci – nawet brzydki ogr może być może być tak dzielny i szlachetny jak prawdziwy rycerz. Nagrodą dla rycerskiego potwora była ręka ślicznej księżniczki, która pod wpływem miłości do swego wybranka sama zmienia się w ogrzycę o pokracznych ruchach i zielonym ciele.

Epoka średniowiecza i antyku przedstawiała nieskomplikowane, czarno-białe ujęcie rzeczywistości. Pozytywny bohater posiadał wyłącznie jasne cechy charakteru, zaś nieprzyjaciół nosił piętno zbrodniarza. Naiwny odbiorca, jakim jest najmłodszy widz, jest wymarzoną treścią, niesioną przez bajki. Funkcja wychowawcza i parenetyczna, jaką spełniały opowieści rycerskie i historie o mitycznych herosach, znalazła swoje miejsce w baśniowych filmach animowanych. Zasada, mówiąca o zwycięstwie dobra nad złem, ukazana w bajkach, uczy młodego widza poprawnego zachowania się w rzeczywistości. Moralizatorstwo, ukryte w historiach o zwierzętach i fantastycznych stworach, odbierane jest we właściwy sposób przez adresatów opowieści. Inspirująca twórców filmów dla dzieci, epoka średniowiecza uczyła takich cnót jak: odwaga

cywilna, męstwo, sprawiedliwość i honor. Młodzi widzowie z łatwością chłoną treści etyczne, zawarte w bajkach o Shreku, Herkulesie czy małym lwiątku, Simbie.

Zupełnie odmienne ujęcie motywu herosa można odnaleźć w filmie produkcji Cyrku Monty Pythona pt. „Monty Python i Święty Graal”. Satyryczna interpretacja legendy arturiańskiej stanowi świeże spojrzenie na przetwarzane od wieków opowieści celtyckie. Legendarny wątek stanowi tu pretekst do ukazania widzom zupełnie nowego oblicza wczesnego średniowiecza. Nie jest to okres wielkich bitew, męźnych rycerzy z zasadami, pięknych księżniczek, lecz ponura, zacofana i absurdałna rzeczywistość, gdzie świętą relikwią może być Święty Granat Ręczny z Antiochii. Średniowieczna Anglia widziana oczyma komików Monty Pythona ma dość niecodziennych mieszkańców. Można tam spotkać na przykład: niezwykle upartego Czarnego Rycerza, osobliwą bestię mieszkającą w jaskini, gadatliwego rycerza o trzech głowach, ekscentrycznego czarnoksiężnika, niesłychanie groźnych Rycerzy Którzy-Mówią-Ni, a także... całkiem współczesny oddział policji.

Sam Artur i jego rycerze nie są pozbawieni wad – według legendy waleczni, rozważni i sprawiedliwi – w wersji Monty Pythona są tchórzliwi, nerwowi i nie grzeszą mądrością, a brak koni rekompensują wykonywaniem żałosnych podskoków, którym towarzyszy dźwięk imitujący stukot końskich kopyt. Ironia twórców współczesnej wersji legendy o rycerzach Okrągłego Stołu świadczy o dystansie, który dzieli ludzi dwudziestego wieku i średniowiecznych bजारzy. Legendy, które w dawnych wiekach przyjmowane były z bezgraniczną wiarą, dziś w słuchaczach i widzach filmowych wzbudzają jedynie uśmiech. Niebezpieczeństwa, które czyhają na „bohaterskich” wojowników króla Artura są źródłem śmiechu widzów, ponieważ zagrożenie jest tylko wyimaginowane. Antywzór rycerza: bojaźliwy, groteskowy i walczący z budzącymi grozę kobietami, jest przykładem współczesnego spojrzenia na historię. Heros z antyku dziś przedstawiany jest jako nieudaczny, nieustraszony

rycerz ze średniowiecza w naszych czasach jest człowiekiem, bojącym się własnego cienia. Taki model przedstawiania archetypu heroicznego rycerza budzi zdziwienie i śmiech.

Coraz popularniejszym rodzajem filmowym, wykorzystującym archetyp szlachetnego wojownika, walczącego ze złem, jest japońska manga. Produkowana przy użyciu najwyższej klasy techniki komputerowej animowana sztuka filmowa przedstawia kolejnych bohaterów z charakterystycznymi japońskimi narzędziami walki. Oprócz wojowniczości i odwagi, bohaterowie popularnych japońskich opowieści odznaczają się rycerskością, sprawiedliwością i dobrocią. Jednak wadą tego rodzaju filmów jest wyjątkowa brutalność obrazowania i zaburzona hierarchia wartości, której oznaką jest częste zwycięstwo silniejszych, choć niesprawiedliwych nieprzyjaciół. Znakiem dzisiejszych czasów jest to, że coraz częściej rolę rycerza, walczącego z przestępcami przejmuje kobieta. Chociaż motyw przebrania kobiety za rycerza funkcjonował już we wcześniejszych epokach, to jednak w dzisiejszych dziełach filmowych kobieta-rycerz nie ukrywa się za maską mężczyzny, lecz nawet podkreśla swą płęć np. ubiorem lub kobiecym zachowaniem.

Archetyp herosa w dzisiejszych czasach nie uległ zatarciu, ale przeformułował się radykalnie. Cechy średniowiecznego rycerza często są ukazane w dzisiejszym filmie jako skutek działania magii lub innych nadzwyczajnych sił. Osobistą zasługą współczesnego herosa jest jedynie jego grzeczność wobec dam, wytworność i galanteria. Utwory o dzisiejszych rycerzach przeniknięte są atmosferą baśniowości i fantastyki. Filmy sensacyjne, których akcja dzieje się we współczesnych czasach zawierają także pierwiastek irrealizmu – podobnie, jak w pieśniach średniowiecznych do obrazowania bohaterów używano hiperboli poetyckiej.

Przenikanie elitarniej sztuki do kultury masowej, a świadczy o tym wykorzystywanie bohatera średniowiecznych pieśni w dziełach popkulturowych, zastanawia i budzi pewne obawy. Homogenizacja sztuki, czyli zawłaszczanie wysokiej kultury

przez kulturę popularną, grozi bowiem utratą statusu przez dzieła sztuki. Heroiczny rycerz stał się ikoną kultury niskiej, wykorzystywaną w dziełach popularnych, filmach reklamowych i utworach służących wyłącznie rozrywce. Nieuchronnie zbliża się chwila, gdy człowiek będzie znał bohaterów średniowiecznych legend tylko z filmów historycznych lub animowanych bajek.

Bibliografia

Literatura podmiotu:

1. Anonim, Pieśń o Rolandzie
2. Jan Paradowski, Mitologia: mit o dwunastu pracach Herkulesa
3. Homer, Iliada
4. Anonim, O rycerzach okrągłego stołu

Filmy:

1. „Herkules” reż. John Musker
2. „Troja” reż. Wolfgang Petersen
3. „Monty Python i Św. Graal” reż. Terry Gillian, Terry Jones
4. „Król Artur” reż. Antoine Fuqua
5. „Szkłana pułapka”

Literatura przedmiotu:

1. Czyż Antoni, Władza marzeń: studia o wyobraźni i tekstach, Bydgoszcz 1997
2. Gwóźdź Andrzej, Obrazy i rzeczy, film między mediami, Kraków 1997
3. Giżycki Marcin, Nie tylko Disney, rzecz o filmie animowanym, Warszawa 2000
4. Człowiek z ekranu, z antropologii postaci filmowej red. Mariola Jankun-Dopartowa i Mirosław Przyłipiak, Kraków 1996
5. Film i kultura współczesna, red. Janusz Plisiecki, Lublin 1996 Artykuły:

6. Marta Landau, Słownik trojański „Polityka” nr 24/2004
7. Agnieszka Krzemieńska, Wszyscy jesteśmy Trojanami, „Polityka” 15/2004
8. Zdzisław Pietrasik, Trzynasta praca Herkulesa, „Polityka” 21/1999

Materiały pomocne w prezentacji tematu:

- a) Anonim Dzieje Tristana i Izoldy
- b) Ryciny przedstawiające średniowiecznego rycerza
- c) Fragmenty omawianych filmów („Herkules”, „Troja”, „Monty Python i Św. Graal”, „Król Artur”)
- d) Fragmenty filmów nie omawianych szeroko w pracy: „Gwiezdne wojny”, „Terminator”, „Shrek” (alternatywne obrazy fantastycznych i baśniowych rycerzy)

Jeśli szukacie pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebujecie korepetycji, konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac - oczywiście tylko w granicach prawa.